

basic education

Department:
Basic Education
REPUBLIC OF SOUTH AFRICA

NATIONAL SENIOR CERTIFICATE

KREITI YA 12

SEPEDI LELEME LA GAE (HL)

LEPHEPHE LA BOBEDI (P2)

DIBATSELA 2013

MEPUTSO: 80

NAKO: diiri tše 2½

Palomoka ya matlakala a dipotšišo ke 23.

DITAELO LE TSHEDIMOŠO

1. Badišiša ditaelo ka šedi.
2. Bala letlakala le ka tlhokomelo pele o thoma go araba dipotšišo.
3. O se ke wa leka go bala lephephe ka moka.
4. Lebelela diteng letlakaleng le le latelago gomme o laetše dinomoro tša dipotšišo tša dingwalo tšeo o ithutilego tšona lenyaga.
5. Ka morago ga moo, bala dipotšišo gomme o kgethe tšeo o nyakago go di araba.
6. Lephephe le arotšwe ka DIKAROLO tše THARO:

KAROLO YA A:	Theto	(30)
KAROLO YA B:	Padi	(25)
KAROLO YA C:	Papadi/Terama	(25)
7. Latela ditaelo tšeo di hwetšwago mathomong a karolo YE NNGWE le YE NNGWE ka kelohloko.
8. Araba dipotšišo tše TLHANO:
 - Tše THARO go tšwa go KAROLO YA A
 - E TEE go KAROLO YA B le
 - E TEE go KAROLO YA C
 - Diriša lenaneotekolo
9. Nomora dikarabo tša gago go swana thwii le ka fao dipotšišo di nomorilwego ka gona ka gare ga lephephe la dipotšišo.
10. Thoma KAROLO YE NNGWE le YE NNGWE letlakaleng le LEFSA.
11. Ngwala ka bothakga le ka mongwalo wa go balega.
12. Botelele bja dikarabo tše telele:

KAROLO ya A:	Mantšu a go se fete a 300
KAROLO ya B le ya C:	Mantšu a go se fete a 450
13. Botelele bja dikarabo dipotšišong tše kopana:

Kabo ya meputso e tla šoma bjalo ka tlhahlo ya botelele bja karabo yeo e letetšwego.
14. Nako yeo e ukangwago:

KAROLO YA A:	metsotso 40
KAROLO YA B:	metsotso 55
KAROLO YA C:	metsotso 55

KAROLO YA A: THETO**Direto tšeo di bonwego: Araba dipotšišo tše PEDI fela.****[30]**

NOMORO YA POTŠIŠO	POTŠIŠO	MEPUTSO	NOMORO YA LETLAKALA
1. Ge wa ditšhila ka moka re ka o hlaswa	Potšišo ye telele	10	5

GOBA

2. Moratiwa wa ka	Potšišo ya setsopolwa	10	6
-------------------	-----------------------	----	---

GOBA

3. Wa boraro	Potšišo ya setsopolwa	10	7
--------------	-----------------------	----	---

GOBA

4. Theeletša Mokgadi	Potšišo ya setsopolwa	10	8
----------------------	-----------------------	----	---

LE**Sereto seo se sa bonwago: Araba potšišo e TEE fela.**

5. Noka	Potšišo ye telele	10	9
---------	-------------------	----	---

GOBA

6. Noka	Potšišo ya setsopolwa	10	10
---------	-----------------------	----	----

***ELA HLOKO: Mo KAROLONG YA B le YA C, araba potšišo e TEE ye telele le e TEE ya setsopolwa. Ge o arabile potšišo ye telele karolong ya B/C o swanetše go araba ya ditsopolwa go tšwa go karolo ya C/B.**

KAROLO YA B: PADI**Araba potšišo e TEE fela go tšwa pading ye o e badilego.****[25]**

7. <i>Lenong la Gauta</i>	Potšišo ye telele	25	11
---------------------------	-------------------	----	----

GOBA

8. <i>Lenong la Gauta</i>	Potšišo ya setsopolwa	25	11
---------------------------	-----------------------	----	----

GOBA

9. <i>Ngwana wa Mobu</i>	Potšišo ye telele	25	13
--------------------------	-------------------	----	----

GOBA

10. <i>Ngwana wa Mobu</i>	Potšišo ya setsopolwa	25	13
---------------------------	-----------------------	----	----

GOBA

11. <i>Lešita Phiri</i>	Potšišo ye telele	25	15
-------------------------	-------------------	----	----

GOBA

12. <i>Lešita Phiri</i>	Potšišo ya setsopolwa	25	15
-------------------------	-----------------------	----	----

GOBA

13. <i>Tlhakoleng</i>	Potšišo ye telele	25	16
-----------------------	-------------------	----	----

GOBA

14. <i>Tlhakoleng</i>	Potšišo ya setsopolwa	25	17
-----------------------	-----------------------	----	----

KAROLO YA C: PAPADI/TERAMA**Araba potšišo e TEE fela go tšwa papading ye o e badilego.****[25]**

15. <i>Naga ga di etelane</i>	Potšišo ye telele	25	19
-------------------------------	-------------------	----	----

GOBA

16. <i>Naga ga di etelane</i>	Potšišo ya setsopolwa	25	19
-------------------------------	-----------------------	----	----

GOBA

17. <i>Lehufa</i>	Potšišo ye telele	25	21
-------------------	-------------------	----	----

GOBA

18. <i>Lehufa</i>	Potšišo ya setsopolwa	25	22
-------------------	-----------------------	----	----

LENANEOTEKOLO/LENANEOTSHWAYOTSHWAYO

Dira leswao la (✓) go lenaneotekolo le le latelago go kgonthiśiśa ge e ba o lateletše ditaello gabotse.

KAROLO	NOMORO YA DIPOTŠIŠO	PALO YA DIPOTŠIŠO TŠEO DI ARABJAGO	TSHWAYO
A: Theto (Direto tšeo di bonwego.)	1–4	2	
A: Theto (Sereto seo se sa bonwago.)	5–6	1	
B: Padi (Potšišo ye telele goba ya setsopolwa.)	7–14	1	
C: Papadi (Potšišo ye telele goba ya setsopolwa.)	15–18	1	
ELA HLOKO: Mo KAROLONG YA B le C, hlokomela gore o arabile potšišo e TEE ye telele le e TEE ya setsopolwa.			

KAROLO YA A: THETO***DIRETO TŠA SESOTHO SA LEBOA – Prof. DM Kgobe*****DIRETO TŠEO DI BONWEGO:** Araba tše PEDI fela.**SERETO SEO SE SA BONWAGO:** Araba potšišo e TEE.

Araba dipotšišo tše PEDI fela.

POTŠIŠO YA 1**DIRETO TŠE DI BONWEGO:** Kgetha tše PEDI fela.

Ngwala tshekatsheko yeo e kgodišago ya sereto se o lebeletše maikutlo a moreti.

1.1 Teori: 02

1.2 Dintlha: 07

Polelo e tla abelwa moputso o tee: 01

Ge wa ditšhila ka moka re ka o hlaswa – OK Matsepe

- 1 Ge wa ditšhila ka moka re ka o hlaswa mošomo –
- 2 Gona ka moka re tla ba natšo ditšhila!
- 3 Ngwana ge a fapogile se mo thuše eupša mo fare,
- 4 Ba rereše ge ba re go fapogile wena mabarebare;
- 5 Ge ba realo le gona o mome molomo.
- 6 Mašemo a tla lengwa ke mang ge o bona
- 7 Ge ka moka re ka tsenya diatla ka dipotleng?
- 8 Ditsela le mekgoba di tla lokišwa ke mang
- 9 Ge ka moka re ka ba ba re o nyatšang
- 10 Wa mohuta woo wena ge o bona?
- 11 Yo a sego a rutega go swana nago se mo nyatše,
- 12 Se mo tshwe mare ge a nkga mphufutšo,
- 13 Go nna o na le mohola gobane ke yena
- 14 Dijo a re tsenyago tšona ka ganong nna le wena,
- 15 Tše botse re apere ka ntle ga gore re hlatswetšwe.
- 16 Baruti, babuši le barutiši a ba be ntshe
- 17 Gammogo le baalafi le baoki le bona balemi;
- 18 Ra thakanela mošomo o tee afa bo ka phelega?
- 19 Diopedi le dibini ge di ka hlokega,
- 20 Bodutu ke bjoo bo tlogo go ba ntshe.
- 21 Ge ka moka re bopilwe ka letsopa le tee,
- 22 Ge ka moka re tlile go boela leretheng –
- 23 Re ikahlolelang ka go hlaswana
- 24 A sešo a kgetha
- 25 Bao A bonago gore molamo wa Gagwe ba a o retha.

- 26 Ge mohumanegi re ka mo hlaswa re ka se loke le gatee!
 27 Letšatši ge A re hlabišetša ka nako e tee,
 28 Le pula A tšhollela mašemong a rena –
 29 Ke tšhupo ya ge bohle pele ga Gagwe re lekana.
 30 Ge go se lekane go tseba rena,
 31 Gona tlala le malwetši di tla re swiela ka nako e tee.

(Letl.39)

[10]**GOBA****POTŠIŠO YA 2**

Bala ditematheto tše ka kelohloko gore o tle o kgone go araba dipotšišo tša go di latela.

Moratiwa wa ka – M Bopape le S Ratlabala

- 1 ... Ke sa dutše gwa tšwelela
 2 Kgarebe ye tshehlana
 3 Ya matswele a go ema.
 4 Ka e lebelela,
 5 Ya ema pho!
 6 Eke e setšwe.
- 7 Ka re: 'Botse wa ka!
 8 Ka itebala, ka batamela
 9 Kgauswi ga gagwe.
 10 Ka tšewa ke madi,
 11 Ka kwa eke ke
 12 Sepelwa ke kese mmeleng,
 13 Eke ke gogwa ke tšhipi
 14 Ye e momelwago ke ditšhitšwana
 15 Tše dingwe tše sa bonalego,
 16 Ya di gogela ka magogela.
- 17 Ka mo lebelela,
 18 A ntebelela.
 19 Gwa re kgwathi – tuu!
 20 Ka mo swara,
 21 A ntshwara,
 22 Ka mmetha ka molomo.

(Letl.12)

- 2.1 Tsopola kelelothalo yeo e tšwelelago temathetong ya 1. (1)
- 2.2 Efa sebopego sa ka gare temathetong ya 2. (3)
- 2.3 Na poeletšothomi ye e dirišitšwego temathetong ya 2 e šupa eng ge e tšwelela ka tsela ye? (2)
- 2.4 Bontšha ka mo poeletšo ya lentšu e dirišitšwego ka gona temathetong ya 3. (2)

2.5 Hlaloša maikutlo ao a aparetšego moreti temathetong ya 3.

(2)
[10]

GOBA

POTŠIŠO YA 3

Badišiša ditematheto tše ka šedi gore o kgone go araba dipotšišo tša go di latela.

Wa boraro – BN Tseke

- 1 ... Wa boraro, Dolara tše tharo ke bokae?
- 2 Wa boraro, sa bone bophelong ke eng?
- 3 Wa boraro, wa bohlano mojadibe ke mang?
- 4 Wa boraro, ya boselela hlatse ke mang?
- 5 O tshwetše mong-motsana ka didirwa ke mong-motse,
- 6 Wa ngetlela mong-motse a mong-motsana mafokodi,
- 7 Wa khutšo moya go tša bona dipelo wa šwahla,
- 8 Bobedi ka mehla ba utswana ka mesela ya mahlo,
- 9 Boka sa meetse sego ge se bona wa tšhobolo mmatswale.
- 10 Wa boraro, o swa o bapatša eng?
- 11 Ga o boife go tsena tše tharo difero,
- 12 Ka digwanapedi tša hlogo a masa mabarebare wa gamola,
- 13 Wa etša ditho o thonkgā tše ahlamišitšego melomo,
- 14 Ka a lebone makhura wa tšhela sa mello seruparupa,
- 15 Wena mmamoneanya sebjala tše ntshwanyana motseng ...

(Letl.57)

- 3.1 Efa mohuta wa sereto se sa ka godimo. (1)
- 3.2 Ke thekniki efe yeo e dirišitšwego ke moreti temathetong ya 1 go laetša gore go boledišwa motho wa boraro? (1)
- 3.3 Ka ntlha e TEE akaretša moko (molaetša) wa sereto se. (2)
- 3.4 Poeletšo ya mantšu yeo e tšwelelago mothalothehong wa 5 le 6 e šupa eng go ya ka fao e dirišitšwego ka gona? (2)
- 3.5 Bontšha ka mo kgethontšu e dirišitšwego ka gona temathetong ya 3 go laetša gore wa boraro o tseba ditaba tša letšatši e sa le mesong. (2)
- 3.6 Go ya ka mothalotheho wa 15, na o a dumela gore mathata ka motseng/lapeng a tlišwa ke motho wa boraro? Fahlela. (2)
[10]

GOBA

POTŠIŠO YA 4

Badišiša ditematheto tše tša ka tlase gomme o arabe dipotšišo tša go di latela.

Theeletša Mokgadi – SR Machaka

- 1 ... Bošemane bo be bo ntšhetše morago;
- 2 Bo mpuputla bo ntshobeletša le meboti;
- 3 Bjona bo nkiša kgolekgole le Mokgadi.
- 4 Thongwana fodiša pelo ke boile gae!
- 5 Ga ke a romela motho ke nna ka nama.
- 6 Ga go lerato la go phala la pele,
- 7 Lerato Mokgadi go nna ga se moeti.
- 8 Nkamogeleng Batlokwa ke boile lapeng!
- 9 Medimo e rile boa, o ya leswiswing.
- 10 Ke tlile go wena Mokgadi sethokgolo sa ka,
- 11 Le ge ke hwile re tlahlakana Moreneng:
- 12 Gobane lerato la rena re filwe ke Modimo.
- 13 Ntle le wena bophelo bo ka se nthabiše,
- 14 Ka ntle le nna o ka phela le bodutu.
- 15 Theeletša o kwe dinonyana di a bina,
- 16 Mokowe o tsebiša Batlokwa tše bohlokwa;
- 17 O re ngwana wa lena o boile Balea!
- 18 Mokgadi o bušitše Rasebilu timelong,
- 19 Tšhweu ya ditsebe e be e fšelaššetše,
- 20 Yona e tomotše mahlo gare ga Makubu.
- 21 O boile Motlokwa o na le Mokgadi.

(Letl.23)

- 4.1 Efa sebopego sa ka ntle sa sereto se. (2)
- 4.2 Tsopola mothalotheo wa go ba le sešura temathetong ya bobedi. (1)
- 4.3 Hlaloša thekniki yeo e dirišitšwego ke moreti go laetša kgatelelo temathetong ya 2 o be o bontšhe seo se gatelelwago. (2)
- 4.4 Mohola wa mothofatšo mothalotheo wa 16 ke ofe? (3)
- 4.5 Tšweletša maikutlo a gago mabapi le molaetša wa sereto se. (2)

[10]**LE**

SERETO SEO SE SA BONWAGO: Araba se se TEE.

POTŠIŠO YA 5

Araba potšišo ye TELELE goba ya SETSOPOLWA.

Molodi wa Thaga – OK Matsepe (1971).

Sekaseka ka fao tshwantšhokgopolo e amago tlhalošo ya sereto ka gona o lebeletše tše di latelago:

5.1 Teori: 02

5.2 5.2.1 Kgethontšu: 04

5.2.2 Sekapolelo sa mothofatšo: 03

Polelo e tla abelwa moputso o tee.

Noka – OK Matsepe

- 1 Ke nna seroto, mailagothiša,
- 2 Gwa thiša nna diphoofolo di hwela tseleng ya ka
- 3 Ka go tseba ke sepela ka tsela e tee fela.
- 4 Kome e ile ya iphora ya nngala.
- 5 E re meetse e a dutetše sa ruri
- 6 Ka ge ke ruile le bagaditšong e lego dikwena –
- 7 Ya lebala ge se se sa felego se hlola,
- 8 Ya tla ya nkgopela tshwarelo ka dumela,
- 9 Ka re dikgomo go thulana tša lešaka le tee.
- 10 Ke nna ramaeto, mailagosepelakehomotše,
- 11 Diphorogohlong ke phurumela ke sa tšhabe
- 12 Go thinyega leoto goba go robega lešitaphiri.
- 13 O se re o mpona marega go fokola,
- 14 Selema ka re ke befetšwe wa re ke a tšhošetša –
- 15 Ke tla go tšea ka lebinakošana beno ba hwelela.
- 16 O reng wa iphora ka lefeela bophelo wa re o mogolo,
- 17 O tseba ke le thagaletswalo ya kgarebe,
- 18 Ye e nyetšwego ke badimo bogologolo?
- 19 Lefase, ge e le diruiwa ga o natšo –
- 20 Tla mošate kua ke yago o tle o bogele.

(Letl. 11)

[10]

GOBA

POTŠIŠO YA 6

Badišiša sereto se sa ka godimo (Noka) mo go potšišo ya 5 gore o kgone go araba dipotšišo tša go se latela.

- 6.1 Tsopola keelathalo ye e tšwelelago methalothetong ye mene ya mathomo o be o fe mohola wa yona. (2)
- 6.2 Bolela gore ke sekapolelo sefe seo se dirišitšwego mothalotheong wa 6 o be o laetše gore se šupa eng ge se tšweleditšwe ka tsela yeo. (2)
- 6.3 Laetša ka mo tshwantšhokgopolo ya leinagokwa e dirišitšwego ka gona mothalotheong wa 10. (2)
- 6.4 Bontšha mohola wa kgethontšu mo mothalotheong wa 15. (2)
- 6.5 Hlaloša maikutlo a moreti seretong se. (2)

[10]**PALOMOKA YA KAROLO YA A: 30**

KAROLO YA B: PADI

Araba potšišo ye TELELE goba ya SETSOPOLWA. Botelele bja karabo ye telele e be mantšu a go se fete a 450.

POTŠIŠO YA 7: *Lenong la Gauta* – HDN Bopape

Sekaseka ka fao mongwadi a kgonnogo/paletšwego go tšweletša morero/molaetša wa paditseka ye ka gona.

7.1 Teori: 05

7.2 Dintlha: 15

Polelo e tla abelwa meputso ye mehlano: 05

[25]

GOBA**POTŠIŠO YA 8: *Lenong la Gauta* – HDN Bopape**

Bala ditsopolwa tše ka šedi gore o tle o kgone go araba dipotšišo tša go di latela.

SETSOPOLWA SA A

Kgopolo e tee e be e metše mogopolong wa ka: go pšhatlapšhatla lenaba la ka gore le tle le tsebe mo le thomilego. Ke rile mola ke le bokgole bja dimetara tše pedi go tloga go yena, ke tiišitše patla ka diatla tše pedi, ka mokgwanyana wo mongwe wo ke sa o kwešišego, gwa direga gore a nkwe. Lebakeng le ke be ke sa ye go dira phošo ya gore a nkamoge patla. O rile ge a šala a retologa, ya ba sebaka se mo šiile, ka mo retha sefahlego ka patla pele a ka gopola go thiba. O rile ge a taboga ka mo konka hlogo mme ge a re o thibetša hlogo ka mo roba leoto la go ja. Bohloko bo ile bja mo gapeletša go inama go swarelela leoto leo le bego le tšhatšhamela mme ka yona nako yeo ke ile ka mo phophoša leoto lela le lengwe leo le šetšego a ba a buragana fase. Ke ile ka mo rothotha gabedi mo hlogong a ba a thoma go letša mokodietane wa mogolo, megokgo e hlakane le madi le mamila.

Ka yona nako yeo ke ile ka kwa modumo wa koloi ka ntle. Ntle le go senya nako ke ile ka mo konka gatee gabohloko, ka ba ka tabogela lebating la kitšhi, ka le bula gomme ka nakwana ye nyenyane ka ba ke šetše ke butše lefastere la kitšhi leo ke tsenego ka lona, ka lahlela mmele wa ka ka ntle.

(Letl. 167–168)

- 8.1 Tsopola tiragalo yeo e tiišetšago gore thulano ye e tšwelelago mo ga se thulano ya ka gare. (1)
- 8.2 Go ya ka tsebo ya gago ya padi ye, ke eng se se hlotšego mohuta wo o tšwelelago mo wa thulano? (1)
- 8.3 Ke sephetho sefe seo se tšerwego ke Nnono ka morago ga go kwa modumo wa koloi? (1)

- 8.4 Ka dintlha tše PEDI, akaretša bogale bjo bo aparetšego Nnono setsopolweng se ge a phegeletše go phethagatša morero wa gagwe. (2)
- 8.5 Hlaloša tikologo ye e dirišitšwego mo o be o fe lebaka. (2)
- 8.6 Na tiragalo ye e huetša sehloa sa padi ye ka tsela efe? (3)
- 8.7 Hlaloša maikutlo ao a aparetšego Nnono setsopolweng se. (2)

SETSOPOLWA SA B

'Aowa, Sersanta, nka se o kgone modiro wo, ke na le wa ka wo ke o kgonago. Wa mohuta wo ke lahlile le mohla wo tee nka se tsoge ke o lekile gape! Bophelo bja ka ga se bja ka bo e ba kotsing go swana le ka fao bo bego bo le ka gona matšatšinyana a mmalwa a go feta.'

'Go lokile, morwa. Etle o mpone ka morago ga matšatši a mararo. Ke tla romela maphodisa gore a ye go kgoboketša molora wa mosadi wa gago le lenong la gauta gonabjale.' O ile a phurolla letsoga a mpha seatla.

La mathomo mola ke thomago go mo tseba, ke ile ka bona Sersanta Maroga a myemyela ka gonnyane sebakanyana sa motsotswana. O ile a swara seatla sa ka sebakanyana a se pineletša. Ke be ke ekwa ge seatla sa ka se roromela ka gare ga sa gagwe sa go nona.

O ile a retologa a leba ofising ya gagwe. Le nna ke ile ka retologa, ka tšwa ka heke ya seteišene sa maphodisa. Ke rile ge ke etšwa ka heke, ka kwa nke morwalo wo boima bjalo ka thaba o wa magetleng a ka.

E bile la mathomo mola ke thomago le molato wo, ke ile ka ikhwetša ke thabile ebile ke lokologile.

(Letl. 201)

- 8.8 Na polelo ya Nnono e re utollela semelo sefe sa gagwe? (1)
- 8.9 Bophelo bja go ba kotsing bo tšweletša moya ofe? (1)
- 8.10 Laetša tswalano ya Sersanta Maroga le tikologo ye a lego go yona. (2)
- 8.11 Hlaloša ka moo seema sa, kodumela moepathuse ga go lehumo leo le tšwago kgauswi, se nyalelanago le setsopolwa ka gona. (2)
- 8.12 Hlatholla ka mokgwa wo setsopolwa se se kgathago tema tlemollong ya lehuto la padi ye. (3)
- 8.13 Go ya ka setsopolwa se, na o bona morero wa padi ye o phethagetše? Šitlela karabo ya gago ka mabaka a MABEDI. (4)

[25]

GOBA

POTŠIŠO YA 9: Ngwana wa Mobu – SPP Mminele

Sekaseka ka fao mongwadi a kgonnogo/paletšwego go tšweletša morero/molaetša wa padi ye ka gona.

- 9.1 Teori: 05
9.2 Dintlha: 15

Polelo e tla abelwa meputso ye mehlano: 05

[25]

GOBA**POTŠIŠO YA 10: Ngwana wa Mobu – SPP Mminele**

Badišiša ditsopolwa tše ka tsinkelo gore o kgone go araba dipotšišo tše di di latelago.

SETSOPOLWA SA A

Phankga a rorela fase, ebile o ka re ga a rate go bolela, o bolela leina la Sekgowa la mogobe wo Mokhura a bolelago ka wona, o re: *'Oh, yes. That is Lake Chrissie, of course!'* Mokgalabje yo a dutšego kgauswi le yena o mo lebelela ka go makala leleme le a le tshwago ka boleta.

A ke re ge motho a rutebile o swanetše go fela a thenkgolla ditsheola tša mantšu a Sekgowa go tširoša bao ba sego ba rutege? Aowa, a re reng le yena o šomiša dikgomo tšeo tatagwe a mo rutilego ka tšona.

Ge Batau ba sa fela ba tsikintšwe ke sereto seo sa setlogolo sa bona Mokhura o tšwela pele:

'Batau, ge ke sa aketše, ke šetše ke tshwetše bontši bja lena bohloko bjo bo lego gona mo sekolong sa rena. Ba bangwe ba lena ba ka be ba kwele taba yeo go Mafamo goba Selatole.

'Ke ema go tliša taba yeo le go le botša magato ao re šetšego re a tšere. Ka mo le šetšego le kwele, re nyaka ge ngwana yo wa rena Phankga, e eba hlogo ya sekolo se. Sa pele se se re kgorometšago ke gore ke ngwana wa mobu wo; ka gona o tla re direla ka phišego go fetiša motšwabotšo yola Lahlang; yoo le tatagwe re sa mo tsebego.

'Lemogang gore Lahlang ke *lekomofêré*, ke go re: motšwadinageng, mola Phankga e le ngwana wa mobu WO!' Ke Mokhura, o bolela ka go gatelela, fela 'wo' o e gatelela ka kudukudu.

(Letl. 51)

- 10.1 Na temana ya mathomo e re utollela semelo sefe sa Phankga? Thekga karabo ya gago ka go tsopola mohlala. (2)
- 10.2 Tsopola lefelo leo le filwego go laetša gore tikologo ke ya sebjalebja. (1)
- 10.3 Ka dintlha tše PEDI bontšha ka moo setsopolwa se se tletšego ka lehloyo le kgethologanyo ya semorafe ka gona. (2)

- 10.4 Hlatholla ka moo setsopolwa se se huetšago sehloa sa padi ye ka gona. (3)
- 10.5 Moya wo o fokago mo o ka huetša setšhaba bjang mabapi le boetapele sekolong? (2)
- 10.6 Na o bona kgethollo ye e tšwelelago setsopolweng se e gata ka mošito wo tee le molaotheo wa naga ye? Fahlela karabo ya gago. (3)

SETSOPOLWA SA B

'Owe! Go phoša batho e sego dikota, Tau. Le nna ke no bona gore phošo ye kgolo e gona. Go se tsebe tshepedišo ya ditaba tše tša lena go tla re tshwenya. Fela nna ga ke hwe matwa. Re swanetše go tšea kgang le taba ye, go fihlela re fula dikenywa tša mphufutšo wa phatla tša rena.'

'Le nna ke realo, Malome. Ge re ka no e tlogela ka mokgwa wo, ke gona ge re itlošitše seriti mo motseng. Ba ka se ke ba tsoga ba re theeditše le ka mohla o tee. Ge e le Lahlang yena a ka tloga a lahla kgomo ka lenaka, ke a go botša.'

'O a rereša, motlogolo. Re ka se no timelelwa ke seriti re itebeletše. Nna ke re re swanetše go kgorometša taba ye go fihla le mo re ka tšhollago madi.

Ge a bolela ka go tšholla madi, o bolela a eme ka maoto a hubaditše mahlo, a itia tafola ka letswele. Komiki yeo e tletšego moro wa dinaletšana ebile e a tširoga e kgapetša ka ntle, e hlatša moro wola.

'Na komiki ye e tsenwe ke malopo? Akg! E le bale motlogolo. Ke re madi a ka upša a tšhollwa. Re ka se ke ra tlo botšwa gore re dire eng, etšwe re le banna ba motse wo ...'

(Letl.57)

- 10.7 Efa tswalano gare ga baanegwa ba ba tšwelelago mo. (1)
- 10.8 Tsopola sekapolelo seo se dirišitšwego mo, o be o laetše gore se šupa eng go ya ka mo se šomišitšwego ka gona. (2)
- 10.9 (a) 'Owe! Go phoša batho e sego dikota, Tau ...'
(b) '... Ke re madi a ka upša a tšhollwa ...'
- Go ya ka polelo ya Mokhura, bapetša phapano ya semelo sa gagwe seo se tšweletšwego methalading ye mebedi ya ka godimo ya (a) le (b). (2)
- 10.10 Go ya ka tsebo ya gago ya padi ye, hlaloša seo baanegwa ba ba thulanago le sona. (2)
- 10.11 Bontšha ka moo setsopolwa se se kgathago tema morerong wa padi ye ka gona. (3)
- 10.12 Na o a dumela gore polelo ya Mokhura ya mafelelo e ra gore bana ba mobu ga ba a swanela go fiwa molao nageng ya gabobona? Thekga kgopolo ya gago. (2)

[25]**GOBA**

POTŠIŠO YA 11: *Lešita Phiri* – OK Matsepe

Sekaseka ka fao mongwadi a kgonnogo/paletšwego go tšweletša morero/molaetša wa padi ye ka gona.

11.1 Teori: 05

11.2 Dintlha: 15

Polelo e tla abelwa meputso ye mehlano: 05

[25]

GOBA**POTŠIŠO YA 12: *Lešita Phiri* – OK Matsepe**

Badišiša ditsopolwa tše ka tsinkelo gore o kgone go araba dipotšišo tše di di latelago.

SETSOPOLWA SA A

'Re romilwe beng ba rena, re romilwe ke rrawešo yoo Matepe a tlilego go yena a tšhepile ka dintho tše di ahlamago di kgakgathetšego madi ...'

'O re o hloma bjang yena Matepe?'

'Aowa, o hloma bjang gomme a re o hlatšitšwe ke marumo a gago mong wa rena, marumo ao ebilego a phatlaladitše bana ba gagwe?'

'Go tseba gore ke nna gona o a tseba?'

'Go tseba gore ke lena gona o a tseba Kgoši, fela ga a tsebe seo a se hwetšego.'

'Banna, ga le bana le bannatia, rraweno ga se lešimelatadi le lelapišatlou. Ke eng le sa botšolliše monna yoo gore o be a ntirile eng se sebotse ge ke tla mo šaetša ka mokgwa woo? Afa motho ruri a ka bolaelwa lefeela la lefeelafeela? Le a nthara bana ba mokgalabje, gomelang morago le yo botšiša monna yoo pele ga ge nka bolela le lena go tšwela pele ...'

'O botšollišitšwe bogolobobe, o ikanne ka legodimo le lefase gore ga a tsebe seo a se hlokoaleditšwego ka mokgwa woo, ka gona, go kgopelwa gore thobela a re thuše ...'

'Thobela ga a itokišetša go le thuša ge yena Matepe a se a itokišetša go le botša seo a re tshwentšhego ka sona. Ka fetša ke feditše, ga ka tla go hlwa ke kalapišana le bana etšwe borrao ba le ntshe ...'

(Letl. 49)

- 12.1 Go ya ka setsopolwa se na baromiwa ba tlišitše molaetša ofe? (1)
- 12.2 Ke mohuta ofe wa thulano woo o bilego gona pele ga poledišano ye e tšwelelago setsopolweng se? Thekga karabo ya gago ka go tsopola go tšwa setsopolweng. (2)
- 12.3 Ka dintlha tše PEDI hlaloša moya wo o fokago mo. (2)
- 12.4 Ke tikologo ya mohuta mang ye e tšwelelago mo setsopolweng se? Šitlela karabo ya gago. (2)

- 12.5 Go ya ka tsebo ya gago ya padi ye, na setsopolwa se se tšweletša semelo sefe sa Kgoši Taudi? Tiiša karabo ya gago. (3)
- 12.6 Hlatholla maikutlo ao a aparetšego baromiwa ba. (2)

SETSOPOLWA SA B

Ke mo gobotse bjang mme go ratega bjang ge bana ba motho ba dutše gammogo mme ba nošana meetse. Ke mo gobotse bjang mme go ratega bjang ge Tšhwahledi le Kgathola e le magoši a mabedi a a bapetšego, magoši ao a begelanago se sengwe le se sengwe.

Ba a etelana ke nnete, gobane ditaba di itše go rungwa, Tšhwahledi a re Kgathola a ka fo šala le diaparo tša Taudi le bogoši le ge bo sa mo lebana a bo phumetšwe pitšong. O bo phumetšwe ka le le rego mola Tšhwahledi a be gona tlhokofalong ya rragwe, nkabe a boile le bjona, gobane ke yena nka bego a mo hlobotše. Seo se dirilego gore e be sešwahlanaga ke kwele gore o rapetšwe dira tše di swanetšego go mo tsoma bjalo ka phoofolo le go mo ripa molala. Mola ka moka ba kwanego fao, monna wa seboledi a kgopela gore go ka ba bjang ge Tšhwahledi a ka apola Kgathola diaparo tšeo, le go di apara e sa le tše borutho. Fao Tšhwahledi ga a ka a dumela go bolaya monyanana wa gagwe, le bontši bjo bo bego bo le fao bja gana. Mola go bago bjalo, Tšhwahledi a kgopela go fiwa madira ao a ka yago go tsoma ka ona, kgontho gwa ba bjalo.

(Letl.77)

- 12.7 Laetša tswalano magareng ga Taudi le Tšhwahledi. (2)
- 12.8 Ka dintlha tše THARO akaretša seo se tšweletšwago ke setsopolwa se. (3)
- 12.9 Laetša ka moo setsopolwa se se thekgago morero wa padi ye ka gona. (3)
- 12.10 Na setsopolwa se se laetša tlemollo ya lehuto ka tsela efe? (3)
- 12.11 Na o a dumela gore sephetho seo se tšerwego ke Kgathola sa go fa Tšhwahledi madira ke sa maleba? Thekga karabo ya gago. (2)

[25]**GOBA****POTŠIŠO YA 13: *Tlhakoleng* – MD Kekana**

Sekaseka ka fao mongwadi a kgonnogo/paletšwego go tšweletša morero/molaetša wa padi ye ka gona.

- 13.1 Teori: 05
13.2 Dintlha: 15

Polelo e tla abelwa meputso ye mehlano: 05

[25]**GOBA**

POTŠIŠO YA 14: Tlhakoleng – MD Kekana

Badišiša ditsopolwa tše ka šedi gore o tle o kgone go araba dipotšišo tša go di latela.

SETSOPOLWA SA A

Lentšu le ile la romelwa ka lapeng gomme Thušanang a botoga a thekgile ditho. Yena le monna wa gagwe ba emišwa pele ga lešaba. Swele a no fela a tšea gore ba tlo sekišwa mabapi le go se iponagatše pitšong ya mesong. Bjalo ka peleng, Teku o ile a tlamega go thoma modiro wa gagwe ka go latša tšie. Fao gona nna ke re a nke a di kgone ka gore le dibego tše di amogelwa ke yena ka moka. Tše dingwe tša tšona le banna ba kgoro ga ba nke ba tseba le gore di felela kae. Ka gona go tšhaba go lefišwa lešaba lela la re kgwathi, mahlo ka moka a lebišitšwe go Swele le mosadi.

'Monna Swele mosadi yo o a mo tseba?'

Potšišo ya Teku e nyakile e gakantšha mongmabu gammogo le setšhaba ka kakaretšo. Wena o ka no bona e le bonolo ka gore ga e go ame, fela mong wa ditaba yena o ile a timela le go feta. A re ge a gadima mosadi yo go bolelwago ka yena a hwetša a thekgile ditho o ka re le moya ga a buše. Nnete ke gore Thušanang e be e se sa le yola wa mehleng. Yoo a go ba a kwa letswalwana le mo re ruthu!

(Letl. 58)

- 14.1 Tsopola sekafoko seo se laetšago gore Thušanang ga se motho wa go tšhogatšhoga fela. (1)
- 14.2 Ke eng seo Swele a bego a nagana gore ba tlo sekišwa mabapi le sona? (1)
- 14.3 Ka ntlha e TEE efa molaetša wo o tšweletšwago ke setsopolwa se. (2)
- 14.4 Laetša ka moo setsopolwa se se thekgago morero wa padi ye ka gona. (3)
- 14.5 Na ditumelo tša setšo, phedišano le merero ya sepolitiki di reng mabapi le go sekišwa ga mosadi kgorong? (2)
- 14.6 Na potšišo ya Teku kgorong e hwetša bjang sehloa sa padi ye? (2)
- 14.7 Ke maikutlo afe ao a aparetšego Swele le Thušanang setsopolweng se? (2)

SETSOPOLWA SA B

Mphapa o ile a fiwa sebaka sa go botša setšhaba tšeo a di boletšego pele ga banna ba kgoro. Setšhaba se rile go di kwa sa befelwa kudu. Ya ba gona ge go tsogile tlhakatlhakano, mantšu go kwala fela a go re, 'a a bolawe'. Masogana le banna ba motse ba be ba kwana ka leo. Basadi le basetsana bona ba ile go di kwa ba kgopela gore Swele a gafelwe diatleng tša bona. Ba be ba bolela serokaphatla gore ba nyaka go dira mohlala go dikatakatane tše dingwe ka yena. Yo mongwe wa bakgomana ba mošate o ile a emelela a kgopela setšhaba gore se tlogele go ahlola pele se ka kwa taba go tšwa ka mahlakoreng a mabedi. Gona moo a kgopela gore ba adime Swele ditsebe gore le yena a ipobole. Swele o ile a fiwa sebaka seo gomme yena a ikarabela ka go homola a dutše a gogobiša mahlo fase. Moo gona ya ba nke lešaba lela le ka mo ja a itebeletše.

Batho bešo, nna ke re khudu ga e lahle legapi la yona. Monna yo ke phiri yeo e aperego letlalo la nku. O emetše fela nako ge e fihla. Moo gona ke a le botša yo mongwe wa barwedi ba lena o tla šala a itšhatšharela yena a ile. Le ile go mo tšea kae ka gore šo e dio ba phoofolo ya naga? Nna ke re mo feng basadi ba pele a ipha bona.'

(Letl. 135)

- 14.8 Efa sehlopha sa batho go tšwa setsopolweng seo se laetšago gore tikologo ke ya segologolo. (1)
- 14.9 Go gogobiša mahlo ga Swele go re utollela mohuta ofe wa thulano kgopolong ya gagwe? (1)
- 14.10 Go ya ka tsebo ya gago mabapi le boithekgo bja padi ye, akaretša seo se dirilego gore seemo sa ditaba se fihle mo. (2)
- 14.11 Bontšha phapano ya maitshwaro magareng ga Swele le banna bao ba tletšego kgoro ya mošate. (2)
- 14.12 '... Swele a gafelwe diatleng tša bona.' Na molaotheo wa naga o reng mabapi le polelo ye? (2)
- 14.13 Hlaloša ka moo setsopolwa se se kgathago tema tlemollong ya lehuto la padi ye. (2)
- 14.14 Na ke nnete go re Swele o swana le khudu yeo e sa lahlego legapi la yona? Thekga karabo ka go tšweletša maikutlo a gago mabapi le taba ye. (2)

[25]**PALOMOKA YA KAROLO YA B: 25**

KAROLO YA C: PAPADI/TERAMA

Araba potšišo ye TELELE goba ya SETSOPOLWA. Ge o kgethile ya setsopolwa karolong ya B gona araba ye telele karolong ye. Botelele bja karabo ye telele e be mantšu a go se fete a 450.

POTŠIŠO YA 15: *Naga ga di etelane* – MS Serudu

Ahlaahla thulaganyo ya tiragatšo ye go ya ka dikokwane tše di latelago:

- 15.1 Teori: 05
- 15.2 Kalotaba: 04
- 15.3 Phekgogo: 03
- 15.4 Sehloa: 04
- 15.5 Tlemollo ya lehuto: 04

Polelo e tla abelwa meputso ye mehlano: 05

[25]

GOBA**POTŠIŠO YA 16: *Naga ga di etelane* – MS Serudu**

Bala ditsopolwa tše ka šedi gore o tle o kgone go araba dipotšišo tša go di latela.

SETSOPOLWA SA A

- ROLA: Wena o kile wa kwa kae motho ba re ke Mphaka. O swanetše go ba a tshepile wona. Lekgoba tena o tla wela fa! (*O mo laetša bokagare bja seatla sa gagwe*)
- MPHAKA: (*O a mmatamela mola yena a katakata a lebile monyako*) Ema setlatla towe ke go lentšhe. O reng o fela o katakata ka sa morago o ka re o kgogo e sela.
- ROLA: Ntlogele lekgoba towe. Etse ga gabolena le ja batho.
- MPHAKA: Le a mo kwa! O sa re ke lekgoba. Ditlaela tše tša go hloka le badiredi. Le tshepile rena gore re tle re le direle, eupša le re le a ipuša! Le tla re hlabela le rena tšatši le lengwe re tla le bintšha kanyakanya. Tše di sa gahlanego ke dithaba. Ke re ema ke go lentšhe.
- KALA: (*O swara Rola ka letsogo*) A re tloge monna phiri ye e tla re gagola. Phiri ge e bone nama ga e swarege.
- MPHAKA: Le tla itšhatšhara ge nka le swara. Nka se rapele boroko ka tsela ye. Ke lese le tše di se nago meno di ntshwela ka mare. Ai, le tla mpolediša kudu.
- TOKARI: Ba lese thaka ba kwele ba ka se sa go thoma.
- ROLA: (*O tšwele ka ngwakong o bolela a eme pele ga monyako*) Re tla kopana. O tla be wa tšwa mo o dutile mosela, lefamolele tena!

(Letl. 27–28)

- 16.1 Go ya ka polelo ya Rola, tsopola lefoko le TEE leo le nyalelanago le seema sa go re: Leinalebe seromo. (1)
- 16.2 Tsopola sekapolelo sa tshwantšhanyo go tšwa setsopolweng se o be o laetše le tšhomišo ya sona. (2)
- 16.3 Bapetša dimelo tša Mphaka le Rola go ya ka dipolelo tša bona setsopolweng se. (2)
- 16.4 Hlatholla moya wo o fokago setsopolweng se. (2)
- 16.5 Hlaloša bohlokwa bja ditšhupasefala tšeo di dirišitšwego ke mongwadi setsopolweng se. (2)
- 16.6 Na o bona ditiragalo tša setsopolwa se di ka bapalega sefaleng? Fahlela karabo ya gago. (2)

SETSOPOLWA SA B

- LEBITSI: A ke re ke tseba ge o sa le ka thoko yela ya Bodikela?
- MPHAKA: Ntlo ya monna yo mongwe ga e na le boroko. Le gona go tšwa ka madi ga go botse.
- LEBITSI: O ra gore o rakilwe kua Bodikela goba?
- MPHAKA: Sehlare sa muši ke go o tlogela.
- LEBITSI: Ke a kwešiša.
(*Bobedi ba homola ba lebelelana ka mahlong*)
- MPHAKA: Wena o tlišwatlišwa ke eng, neng gona mo?
- LEBITSI: Ga se yona tsebo yeo e re hlehlišago le dilete!
- MPHAKA: Ke yona komatona yeo. Anke o mpotše ba sa thabile kua Bonwatau?
- LEBITSI: Ba gona ga ba gona.
- MPHAKA: O reng wa ikgata mohlala? Ba gona ba se be gona?
- LEBITSI: Mogwerago Thabakgolo o ile boyabatho. O gatilwe ke setimela.
- MPHAKA: Matlakane a maso! Mogwera wa ka o ile banna! Ke go re ke šitilwe ke go tšhela mobu lebitleng la gagwe go mo laela? O ra Bonwatau, bo re bontšhitše digolo!
- LEBITSI: Se iše pelo mafiša, tšohle di tla loka.

(Letl. 70)

- 16.7 Tsopola polelo ya Mphaka yeo e lego morero wa papadi ye. (1)
- 16.8 Laetša tswalano ya babapadi bao ba tšwelelago setsopolweng se. (1)
- 16.9 Efa mohuta wa tikologo ye e dirišitšwego setsopolweng se, o be o thekge karabo ya gago ka go tsopola sedirišwa. (2)
- 16.10 Ka ntlha e TEE akaretša molaetša wo o tšweletšwago ke setsopolwa se. (2)
- 16.11 Go ya ka mo o tsebago mafetšo a papadi ye ka gona, ke sephetho sefe seo se tšwerwego ke lapa la Mphaka? (2)
- 16.12 Polelo ya Mphaka ya go re sehlare sa muši ke go o tlogela, e kgatha tema efe tlemollong ya lehuto papading ye? (2)
- 16.13 Poledišano ke setlabela se bohlokwa papading ye. Bolela bohlokwa bja yona. (2)
- 16.14 Hlatholla maikutlo ao a aparetšego Mphaka go ya ka diteng tša setsopolwa se. (2)
- [25]**

GOBA

POTŠIŠO YA 17: *Lehufa* – P Mothupi

Ahlaahla thulaganyo ya tiragatšo ye go ya ka dikokwane tše di latelago:

- 17.1 Teori: 05
- 17.2 Kalotaba: 04
- 17.3 Phekgogo: 03
- 17.4 Sehloa: 04
- 17.5 Tlemollo ya lehuto: 04

Polelo e tla abelwa meputso ye mehlano: 05

[25]

GOBA

POTŠIŠO YA 18: *Lehufa* – P Mothupi

Badišiša ditsopolwa tše ka tsinkelo gore o kgone go araba dipotšišo tše di di latelago.

SETSOPOLWA SA A

LERATO:	(<i>O sa thabile ebile o a myemyela</i>) Ke Lerato Mohumagadi. A wena o mang?
NTLOGELENG:	(<i>O a mo gegea</i>) O bolela nnete ge o re ga o ntsebe, Mohumagatšana. Gona o tlo ntseba bjang ke le mosadi? Banna ba rena ke bona o ba tsebago. A le reng le sa kgotsofatšwe ke banna ba lena? (<i>Batho ba a sega</i>) Ga le nyake go fetwa ke borokgwana ye?
LERATO:	(<i>O a tširoga</i>) Kgane o swere efe bjalo Mma?
NTLOGELENG:	(<i>O sa ntšha meši ka dinko</i>) Ke mmago nna? Le gona o tloga o nkwa gore ke reng. Mphetole hle!
LERATO:	(<i>O sa maketše</i>) Ke fetole eng seo ke sa se tsebego?
NTLOGELENG:	(<i>Ka bogajana</i>) Wena o nagana gore ke a bapala ke a go bona. Lehono gona o tlo tšwa ka nnete. Le reng le le bodithopadimolaleng le sa le bafsa?
LERATO:	(<i>O sa ngangabetše</i>) Gape nna ga se ka tšwa ke go kwa gore o nyaka go reng. Nke o hlaloše taba ya gago gabotse.

(Letl. 7)

- 18.1 Tsopola kgegeo yeo Ntlogeleng a gegeago Lerato ka yona. (1)
- 18.2 Efa mohuta wa thulano ye e tšwelelago setsopolweng o be o thekge karabo ya gago ka lebaka. (2)
- 18.3 Ka boripana hlaloša seo o ithutilego sona setsopolweng se. (2)
- 18.4 Hlatholla moya wo o tšweletšwago ke poledišano ya Ntlogeleng le Lerato. (2)
- 18.5 Hlaloša bohlokwa bja ditšhupasefala tšeo di dirišitšwego ke mongwadi setsopolweng se. (3)
- 18.6 Na o bona sephetho seo se tšerwego ke Ntlogeleng sa go latelela Lerato e le sa maleba? Thekga karabo ya gago ka lebaka. (3)

SETSOPOLWA SA B

LERATO: Sebakwa ga se gona, Mooki. Monna wa ka ke motho wa lehufa kudu.

MOOKI: O nyaka go mpotša gore ga se o dire selo seo se mo dirilego gore a befelwe?

LERATO: Aowa, Mooki, ga go seo ke se dirilego sa go tšwa tseleng. Ke bolaelwa go ya dijong le morutiši wa ka yo a ilego a nthuta sekolong.

MOOKI: O ra gore ga se wa dira tša bošilo le morutiši yoo?

LERATO: Le go bolela le nna ka tša lerato ga se a ke a leka, Mooki. Le gona monna yoo wa batho o na le mosadi le motse wa gagwe.

MOOKI: Bjale monna wa gago yena o kwele ge go thweng ge a šala a go gobatša ka tsela ye? Gona o kwele ka mang gore wena o tšwa dijong le morutiši yeo?

LERATO: Le nna ga ke tsebe, Mooki. Mohlomongwe o kwele ka bommaleleme ba kua Tafelkop.

MOOKI: Sekhukhuni se bonwa ke sebatladi, Mohumagadi. O gona yoo a go bonego gomme a go beša go monna wa gago.

(Letl. 34)

- 18.7 Go ya ka polelo ya Lerato, efa semelo sa monna wa gagwe. (1)
- 18.8 Efa mohuta wa tikologo wo o dirišitšwego o be o fe mohlala go tšwa setsopolweng. (2)
- 18.9 Ka ntlha e TEE akaretša seo se hlalošwago ke seema se se kotofaditšwego go ya ka tirišo. (2)
- 18.10 Hlaloša ka mo diteng tša setsopolwa se di kgathago tema morerong wa papadi ye. (3)
- 18.11 Molaotheo wa naga o reng mabapi le go bethwa (ga Lerato)? (2)
- 18.12 Tšweletša maikutlo a gago mabapi le go bethwa ga Lerato gomme o thekge karabo ya gago ka lebaka. (2)

[25]

PALOMOKA YA KAROLO YA C: 25
PALOMOKA YA TLHAHLOBO: 80